

Voor iedereen van 50-plus

1. Welkom
  - Een extra voordracht
  - Info-mapje
2. Koffie
3. De stoelen

Vandaag:
Kees Karman

Pensioenen: feiten en inzichten

27 jan 2017

PVGE-Veldhoven

Pensioenfeiten.

- Aanleiding voor dit praatje:
  - Er wordt veel gesproken en geschreven over ons pensioen.
  - Veel van wat er gepubliceerd wordt, is onvolledig tot onjuist.
  - Een vereniging van gepensioneerden heeft baat bij een eenvoudige, juiste uitleg van de situatie.
  - Als er een goed plan ligt voor een goed gebruik van een goed pensioenstelsel zou dat onder de aandacht moeten worden gebracht van belanghebbenden.

Pensioenfeiten

2

Pensioenfeiten.

- Aanleiding voor dit praatje:
  - Er zijn drie pensioenactiegroepen:
    - Verontruste ouderen
    - Ouderen in Opstand
    - Herstelproject van Onrecht
  - Is verontrust zijn over de toekomst van ons pensioen terecht?
  - Waartegen moeten ouderen in opstand komen?
  - Welk onrecht moet hersteld worden?
  - Dat verwachtte ik te horen in het Publiek Nationaal Debat: “Stop de pensioenafbraak” op 26 november 2016

Pensioenfeiten.

- Het pensioendebat gaat over verleden en toekomst.
  - Zie artikel Eindhovens Dagblad dd 19 december 2016: ‘Tweespalt jong en oud’ bij Philips
- Duidelijk gemaakt zou moeten worden: Van wie is het pensioenvermogen van vandaag? Hoe groot zijn de risico's en wat is de kans op negatief effect? (FMEA). (Artikel in Veldpost oktober 2016).
- Daar gaat het vanmiddag om.

Pensioenfeiten.

- Laten we eenvoudig beginnen:
  - Iemand van u komt met mij overeen mij op mijn 85ste verjaardag €10.000,- te geven.
  - Hoe groot moet haar of zijn vermogen nú zijn om deze overeenkomst na te kunnen komen?
  - Dat wordt bepaald door:
    - netto rendement, en dus hoe het vermogen belegd is,
    - mijn sterfdag,
    - overheidsmaatregelen,

Pensioenfeiten.

- Rente
  - De ING, bijvoorbeeld, verwacht een gemiddeld rendement op een beleggingsrekening, afgerond, van -1, 3 en 8% per jaar voor de komende 10 jaar vanuit respectievelijk een pessimistische, verwachte en optimistische markt.
  - Op basis daarvan moet u vandaag resp. €11.000, €7440 of €4630 belegd hebben.
  - Rekent u, als pessimist, met een rendement van -1% en heeft u €10.000 belegd, dan is de dekkingsgraad 91%
  - Rekent u als niet-agressieve belegger, met 3% rendement en heeft u €10.000 belegd dan is de dekkingsgraad 134%
  - Rekent u, als optimist, met 8% rendement en heeft u weer €10.000 belegd dan is de dekkingsgraad 215%

Pensioenfeiten.

- Mijn sterfdag
  - De levensverwachting voor nul-jarige mannen was bij mijn geboorte 62 jaar.
  - De levensverwachting voor nul-jarige mannen was toen ik ging werken 71 jaar.
  - De levensverwachting voor nul-jarige mannen was toen ik met pensioen ging bijna 76 jaar.
  - De levensverwachting 65-jarigen was toen ik 65 was 79,2 jaar
  - De levensverwachting 65-jarigen nu is 83,8 jaar
  - Volgens de site ‘Hoe oud word ik?’ mag ik hopen op nog 11,3 jaar.
  - Wat is de kans dat ik 85 word?

Pensioenfeiten.

- Overheidsmaatregelen
  - Een schenking wordt onder bepaalde omstandigheden belast voor de ontvanger met een bepaald percentage, maar wie kan zeggen of dit zo blijft.
  - Het netto rendement wordt mede bepaald door de vermogensbelasting en/of belasting op dividend.
- Wie is de eigenaar van het beloofde vermogen?
  - Degene die de lusten geniet en de lasten draagt.

Pensioenfeiten.

- We maken het iets gecompliceerder:
  - De eigenaar van een bedrijf wil voor zijn werknemers een pensioen regelen.
  - Dat kan hij doen via:
    - een te vormen stichting, bv PFGP
    - een verzekeringsmaatschappij
    - een PPI (Premiepensioeninstelling)
  - Daarbij kan hij kiezen uit verschillende contracten:
    - een DB (defined benefit, beschikbare uitkering)
    - een DC (defined contribution, beschikbare premie)
    - een CDC (collective defined contribution)

Pensioenfeiten.

- We maken het iets gecompliceerder:
  - Verder heeft hij bij een DB de keuze uit:
    - eindloonregeling en
    - middelloonregeling.
  - Tenslotte moet overeengekomen worden (bij DB):
    - een nominaal pensioen of
    - een reëel pensioen.
  - Na overleg met de werknemersorganisatie, de OR en verzekerings- en financiële deskundigen komt hij tot:
    - Het stichten van een pensioenfonds, WPF
    - Een beschikbare-uitkering contract, DB
    - De eindloonregeling
    - Een nominaal pensioen

Pensioenfeiten.

- Over het Philips Pensioen Fonds (PPF):
  - Het PPF voerde in 2015 zes regelingen uit:
    - Philips flex pensioen
    - Philips flex pensioen ES
    - Philips eindloonregeling
    - Philips executive pension plan
    - Structured DC-plan
    - Prepensioneringsregeling
  - De eerste vier zijn op basis van een DB-contract en de laatste twee op basis van een DC-contract.

Pensioenfeiten.

- Opgemerkt zij dat:
  - de WRR in haar rapport *Generatiebewust Beleid* van 1999 schrijft: “Concluderend kan worden gesteld dat intergenerationale solidariteit in aanvullende pensioenregelingen tot aanzienlijke risicoreductie leidt en derhalve voor alle cohorten voordelig is” en stelt een mengvorm van DB en DC voor.
  - Prof.dr. Guus E. Boender in zijn essay *Het Pensioencontract: DB, collectief DC of individueel DC* stelt: “Ondanks de WRR kwantificering van de toegevoegde waarde van DB ten opzichte van individueel DC (‘de pensioenpolder ten opzichte van de pensioenterp’)...en vanwege veranderende maatschappelijke opvattingen, rijping en de implicaties voor premiestuur en onderdekkingen, nFTK en IFRS is het beste contract een mengvorm van DB, DC en CDC”.

Pensioenfeiten.

- De procedure
  - Vanaf het moment dat een werknemer in dienst treedt wordt er een *pensioenpremie* betaald door werkgever en werknemer (ook wel sponsoren genoemd).
  - De ingehouden premie wordt afgedragen aan het pensioenfonds dat de gelden, het *pensioenvermogen*, gaat beleggen.
  - Daarbij wordt het pensioenfonds geconfronteerd met onzekerheden of *beleggingsrisico's*.
  - Vanaf de datum van pensionering tot aan het overlijden van de deelnemer wordt er onvoorwaardelijk een *nominaal* bedrag uitgekeerd.
  - Onder bepaalde voorwaarden wordt er een nabestaanden pensioen uitgekeerd tot aan het overlijden van de nabestaande

Pensioenfeiten.

- De pensioenpremie
  - De premie is niet wettelijk vastgesteld.
  - *De premie hangt af van de gewenste kwaliteit van het pensioen en van de manier waarop de risico's die het pensioenfonds loopt zijn uitgedekt.*
  - De overheid geeft fiscale steun bij het opbouwen van het pensioen: de premie die nodig is voor een pensioenopbouw van 1,875% per jaar is vrijgesteld van belasting.
  - Het is de ambitie van het PPF om met de vastgestelde premie (vanaf 2015 voor 5 jaar vast 24% van het inkomen) de opbouw van 1,85% per jaar te realiseren.
  - Omdat de premie in die jaren niet voldoende was om die ambitie te realiseren is de premiereserve aangesproken om de opbouwambitie te realiseren.

Pensioenfeiten.

- De pensioenpremie
  - Met de premie wordt een pensioenvermogen én een individuele aanspraak op pensioen vanaf een bepaalde, en nu variërende (stijgende), leeftijd.
  - Wijziging van de pensioenleeftijd heeft invloed op de hoogte van de individuele aanspraak.
  - Dat er een *eigen potje* is, blijkt uit het feit dat men vanaf 8 juli 1994 wettelijke het recht heeft om het opgebouwde pensioen mee te nemen naar een nieuwe werkgever.
  - Dit heet waardeoverdracht. Dat kan op twee manieren: Je krijgt voor je opgebouwde pensioen een aantal dienstjaren terug, of er wordt een bepaald bedrag aan ouderdomspensioen ingekocht.

Pensioenfeiten.

- Opbouwverstoring.
  - In de praktijk is het loon:
    - Groeiend met de carrièreontwikkeling, de individuele arbeidsovereenkomst
    - Groeiend met de looninflatie, de collectieve arbeidsovereenkomst
  - De tweede toename verstoort een goede pensioenopbouw en dus worden de pensioenaanspraken voor werkenden met een percentage geïndexeerd bepaald door de looninflatie: in 2014 2,06%.

Pensioenfeiten.

- Indexatie pensioenopbouwers

Jaar	Verhoging per 1 april	Ambitie	Prijsstijging
		CAO aanpassing	Consumenten Prijs Index
2015	0%	1,5%	0%
2014	2,05%	4,5%	1,4%
2013	0%	3,0%	3,0%
2012	0%	0,75%	2,5%
2011	0%	0%	2,0%
2010	1,00%	1,00%	0,82%
2009	3,50%	3,50%	1,93%
2008	3,50%	3,50%	2,03%
2007	1,25%	1,25%	1,42%
2006	1,25%	1,25%	1,27%

13,2%

22%

Pensioenfeiten

17

Pensioenfeiten.

- Het pensioenvermogen

- Het pensioenfonds is fiduciair eigenaar van het pensioenvermogen.
- Het economische eigendom berust bij de pensioen- en aanspraakgerechtigden.
- Werkgevers waren vroeger (maar zijn tegenwoordig nog zelden) mede-eigenaar in economische zin.
- Uiteindelijk is diegene eigenaar voor wiens rekening tekorten en overschotten komen.

Pensioenfeiten

18

Pensioenfeiten.

- Het pensioenfonds
  - In het kort kan gezegd worden dat een pensioenfonds een optimale balans moet vinden tussen zo laag mogelijke premies nu (te betalen door de huidige deelnemers, zogeheten actieven), en zo hoog mogelijke uitkeringen voor de huidige gepensioneerden (de zogeheten post-actieven) zowel als de toekomstige gepensioneerden, dus de huidige actieven. Daarbij moet men ook de eigen financiële gezondheid in de gaten houden, zowel nu als in de (verre) toekomst.
  - Deze taak kan alleen goed worden uitgevoerd als de kennis van de verschillende aspecten en de macht binnen het bestuur voldoende gespreid is (*countervailing power*)

Pensioenfeiten

19

Pensioenfeiten.

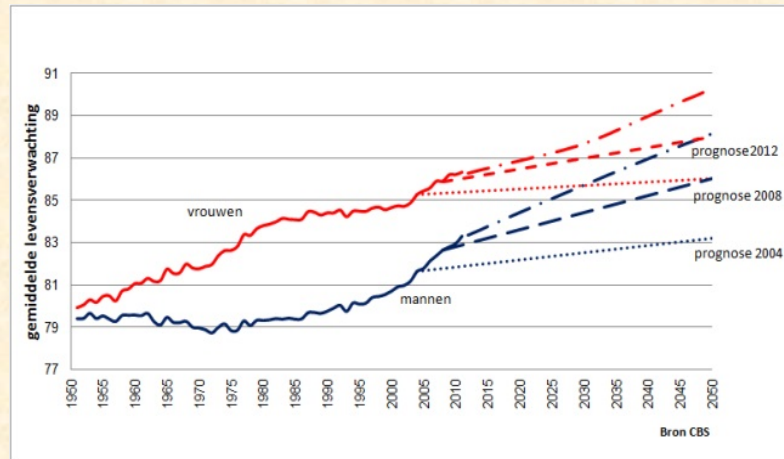
- Het pensioenvermogen
  - Enerzijds wordt het pensioenvermogen opgebouwd en anderzijds wordt het afgebroken door uitkeringen.
  - De duur van de opbouw is goed in te schatten, de duur van de uitkering is wat moeilijker.
  - Wanneer zal de werknemer overlijden?
    - de gemiddelde levensverwachting voor mannen is 83,30 jaar (bron CBS)
    - 50% kans voor een man om ouder te worden dan 84,3 jaar (bron CBS)
    - de geprognosticeerde levensverwachting voor de man is 85,31 jaar (bron AG)
    - 50% geprognosticeerde kans voor een man om ouder te worden dan 87,0 jaar (bron AG)

Pensioenfeiten

20

Pensioenfeiten.

Levensverwachting (gemiddeld)

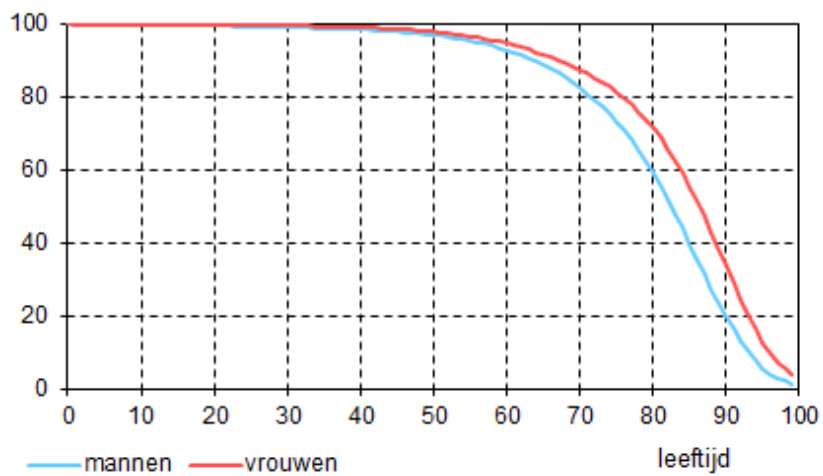

Pensioenfeiten

21

Pensioenfeiten.

percentage overlevenden

Pensioenfeiten

22

Pensioenfeiten.

- Pensioenverplichtingen
  - De uit te keren pensioenen zijn de verplichtingen van het pensioenfonds en staan dus tegenover het vermogen.
  - De verplichtingen hangen af van:
    - het opgebouwde pensioen
    - de in de loop van de tijd toegekende indexaties
    - de kans op in leven zijn van de pensioenontvangers
  - Het is de actuaris die op basis van de overlevingskansen van de actieven en de post-actieven uitrekent wat de verplichtingen van een pensioenfonds voor elk jaar in de toekomst zijn.

Pensioenfeiten.

- Is het vermogen voldoende?
  - De som van de jaarlijkse verplichtingen wordt omgerekend naar de *huidige waarde* op basis van de *rekenrente* net zoals in het geval van uw schenking aan mij op mijn 85ste verjaardag.
  - De *dekkingsgraad* is: *vermogen/huidige waarde*.
  - Van het vermogen kennen we de waarde van vandaag, maar wat zal de waarde zijn in de toekomst?
  - Het vermogen is belegd door het pensioenfonds in allerlei zaken die allemaal een specifiek *risico* in zich hebben en gedeeltelijk een dagwaarde (fluctuaties).

Pensioenfeiten.

- De huidige waarde wordt bepaald m. b. v. de Rentetermijnstructuur.

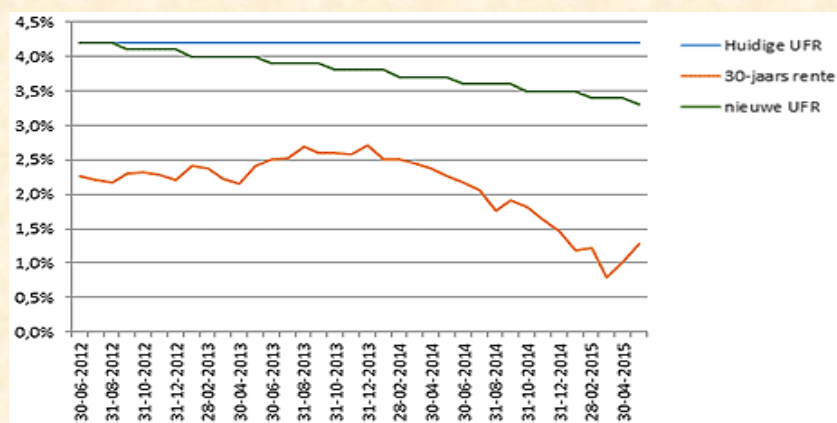
	30-6-2016	31-7-2016	31-8-2016	30-9-2016	31-10-2016	30-11-2016
Looptijd in jaren						
10	0,413	0,274	0,293	0,289	0,515	0,689
11	0,500	0,359	0,377	0,381	0,613	0,784
12	0,572	0,430	0,447	0,459	0,694	0,862
13	0,638	0,494	0,511	0,526	0,764	0,935
14	0,694	0,550	0,565	0,584	0,823	0,998
15	0,743	0,597	0,613	0,634	0,875	1,052
16	0,773	0,627	0,646	0,660	0,904	1,090
17	0,799	0,654	0,675	0,683	0,929	1,123
18	0,823	0,677	0,700	0,704	0,952	1,153
19	0,844	0,699	0,723	0,722	0,972	1,180
20	0,863	0,718	0,744	0,738	0,990	1,204
21	0,870	0,724	0,752	0,753	1,002	1,215
22	0,886	0,740	0,769	0,774	1,020	1,231
23	0,907	0,762	0,791	0,801	1,043	1,251
24	0,933	0,789	0,819	0,831	1,069	1,274
25	0,963	0,820	0,850	0,864	1,097	1,300

Pensioenfeiten

25

Pensioenfeiten.

- Langstetermijnrente (UFR)
  - Aanpassing leidt tot realistischer rekenrente voor pensioen

Pensioenfeiten

26

Pensioenfeiten.

- Code Pensioenfondsen
  - De Code richt zich op de drie functies van ‘goed pensioenfondsbestuur’:
    - besturen,
    - toezicht houden en
    - verantwoording afleggen over wat het pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft.
  - Van belang is dat er een goede scheiding van verantwoordelijkheden is.
  - Philips Pensioenfonds voldoet aan de meeste voorchriften in de code. In de paragraaf Naleving Code Pensioenfondsen wordt uitgelegd op welke punten niet (helemaal).

Pensioenfeiten

27

Pensioenfeiten.

- Toezicht.
  - Op de activiteiten van de pensioenfondsen wordt toezien door De Nederlandse Bank aan de hand van het FTK.
  - De financiële eisen en kwantitatieve elementen van de Pensioenwet staan beschreven in het Financieel Toetsingskader (FTK, 2006).
  - Dit kader bevat drie belangrijke bouwstenen:
    - Ten eerste moet ieder fonds voldoende bezittingen hebben om vandaag aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen.
    - Ten tweede moet ieder fonds voldoende buffervermogen aanhouden om met een zekerheid van minimaal 97,5% over een periode van één jaar nog steeds aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen.

Pensioenfeiten

28

Pensioenfeiten.

- Toezicht
  - Ten derde moet ieder fonds minimaal eens in de drie jaar een continuïteitsanalyse uitvoeren, een analyse (geen toets) van de financiële soliditeit van het fonds over de eerstkomende vijftien jaren.
  - De drie bouwstenen vullen elkaar aan.

Pensioenfeiten.

- Wijzigingen in het FTK.
  - 19 januari 2010 verschijnt het rapport van de
  - Commissie Beleggingsbeleid en Risicobeheer met als titel:
    - Pensioen: “Onzekere zekerheid”
  - En ondertitel
    - *Een analyse van het beleggingsbeleid en het risicobeheer van de Nederlandse pensioenfondsen.*

Pensioenfeiten.

- Pensioen: “Onzekere zekerheid”
  - Samenvatting
    - De pensioenfondssector is heterogeen en wordt steeds complexer.
    - De pensioenfondsen worden mede door ontgroening en vergrijzing steeds kwetsbaarder.
    - Pensioenfondsen hebben structureel te weinig aandacht voor risicobeheer en uitvoering beleggingsbeleid.
    - Reëel kader dient leidend te zijn; nu ligt door het FTK teveel nadruk op nominale dekkingsgraad. Specifieke kenmerken van pensioen fondsen worden onvoldoende vertaald in beleggingsbeleid Maatschappelijk verantwoord handelen is geen geïntegreerd onderdeel van het risicobeheer en beleggingsbeleid.
    - Het governancemodel behoeft verbetering.

Pensioenfeiten.

- Toezicht.
  - Per 2015 zijn de volgende wijzigingen (nFTK) van kracht:
    - Beleidsdekkingsgraad
    - Eén herstelplan
    - Toeslagverlening [(inhaal)indexatie]
    - Kostendeckende premie
    - Jaarlijkse Haalbaarheidstoets
    - Prudent person (het risicoprofiel van de beleggingen moet aansluiten bij de risicohouding van de deelnemers en dit moet ook in de communicatie naar voren komen).

Pensioenfeiten.

- Ondersteuning
  - Project Beleggingskennis (waarom?)
    - Gebrek countervailing power van bestuurders
    - Kernoorzaak:
      - Bestuurders van pensioenfondsen schieten tekort in beleggingskennis en deskundigheid op het gebied van vermogensbeheer
    - 'Strategisch beleggingsbeleid' en 'Monitoring en evaluatie' zijn zwakste schakels in beleggingsproces pensioenfonds
      - (Kopie uit Presentatie 'Verwacht niveau beleggingskennis bestuurders pensioenfondsen' van 7 december 2016, DNB)

Pensioenfeiten.

- De haalbaarheidstoets
  - De haalbaarheidstoets geeft inzicht in hoeverre het pensioenfonds de komende 60 jaar in staat zal zijn zijn verplichtingen na te komen.
  - Daarom verstrekt DNB elk kwartaal een zogenaamde scenarioset van 2000 gesimuleerde scenario's over het mogelijk rendementsverloop.
  - Vanwege de gestandaardiseerde scenarioset geldt dat het pensioenfonds voor de berekening haar beleggingsportefeuille om moet zetten naar slechts aandelen en een vastrentende portefeuille.

Pensioenfeiten.

- De haalbaarheidstoets
  - Hiervoor dient een zogenaamde mappingsmethode gehanteerd te worden. Het is onduidelijk hoe niet-lineaire beleggingsproducten omgezet moeten worden.
  - Prof.dr. B.M.S. van Praag (economie) en Drs.H.B.S. Hemmers (oud-medewerker van Philips) stellen in het FD van 5 november 2016 “*Toets van DNB voor pensioenen roept grote twijfels op*”.

Pensioenfeiten.

- Dekkingsgraad
  - *Actuele* dekkingsgraad is de verhouding tussen het vermogen en de verplichtingen van het pensioenfonds.
  - *Beleidsdekkingsgraad* is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en moet gebruikt worden als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen van het bestuur.
  - *Vereiste* dekkingsgraad geeft aan wat wettelijk een voldoende beleidsdekkingsgraad is. Deze is mede afhankelijk van het risico van de beleggingen.
  - *Reële* dekkingsgraad is (beleidsdekkingsgraad *is*)/ (beleidsdekkingsgraad *moet* voor volledige indexatie).
  - *Reële* marktrente-dekkingsgraad geeft aan of er verwacht mag worden of het fonds in staat is structureel de reële pensioenen kan betalen.

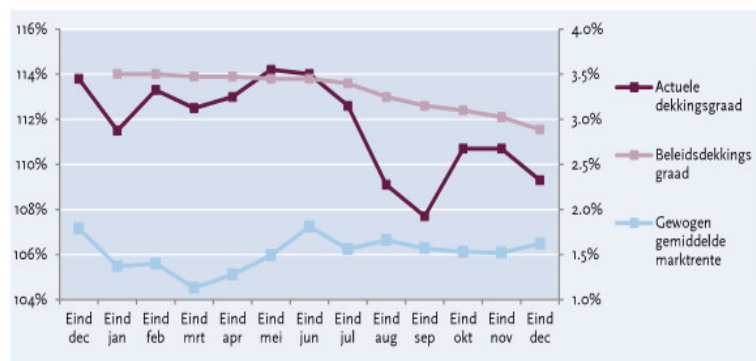
Pensioenfeiten.

– Dekkingsgraden bij het PPF eind 2015

- *Actuele* dekkingsgraad: 109,3%
- *Beleidsdekkingsgraad*: 111,6%
- *Vereiste* dekkingsgraad: 116,7%
- *Reële* dekkingsgraad: 91,4%
- *Reële* marktrente-dekkingsgraad: 79,5%

Pensioenfeiten.

Ontwikkeling actuele- en beleidsdekkingsgraad 2015

Pensioenfeiten.

- De risico's.
  - Aandachtsgebieden van de Pensioen Federatie
    - Stelselrisico
      - Uitgangspunt hierbij is dat het Nederlandse driepijlerpensioenstelsel een goed stelsel is, wat onverlet laat dat het op een aantal punten wél modernisering behoeft.
    - Omgevingsrisico
      - Het Europese besluitvormingsproces bij de totstand-koming van regelgeving in Europa is lastig te volgen en de impact van beoogde regelgeving moeilijk te doorzien.
    - IT-risico's
      - staan bij pensioenfondsen lang niet altijd volledig op het netvlies, terwijl het dataverkeer alsmaar toeneemt.

Pensioenfeiten.

- Aandachtsgebieden van de Pensioen Federatie
  - Operationele risico's
    - hebben de afgelopen jaren flink in de belangstelling gestaan. Vanuit verschillende invalshoeken zijn bruikbare hulpdocumenten gepubliceerd. DNB bijvoorbeeld heeft fondsen guidance verschaft op het gebied van uitbesteding. De commissie wil van deze documenten die hun nut al hebben bewezen een overzicht maken, dat tevens dient als wegwijzer, en dit overzicht waar nodig van aanvullingen voorzien.

Pensioenfeiten.

- Risicocategorieën
  - Het Financieel ToetsingsKader onderscheidt de volgende:
    - Renterisico
    - Aandelen- en vastgoedrisico
    - Valutarisico
    - Grondstoffenrisico
    - Kredietrisico
    - Verzekeringstechnische risico
    - Liquiditeitsrisico
    - Concentratierisico
    - Operationeel risico
    - Actief beheer risico

Pensioenfeiten

41

Pensioenfeiten.

- Risicoberekening
  - Via een complexe formule, de wortelformule, wordt het Vereiste Eigen Vermogen (VEV) berekend, nodig om het totale risico af te dekken.
  - In de wortelformule wordt verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen manifesteren.
  - Wel wordt tussen enkele risicocategorieën uitgegaan van een positieve samenhang (correlatie).
  - Het resultaat kan leiden tot een VEV 25% hoger dan het *actuele* pensioen vermogen.
  - Het risico kan ook herverzekerd worden.
  - Een pensioenfonds dat geen risico loopt met de beleggingen moet voldoen aan de vermogensseis Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) dat tussen 4 en 5% hoger is het *actuele*.

Pensioenfeiten

42

Pensioenfeiten.

- Consequenties voor de dekkingsgraad

- De wettelijk vereiste dekkingsgraad ligt tussen de 105% en 125%, afhankelijk van het risicoprofiel van de beleggingen en het al of niet verzekerd zijn tegen de risico's. (Voor PPF 116,7%)
- De premie voor de risicoverzekering verlaagt uiteraard het (netto) rendement.
- Rendement PPF:

Jaar	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	
Rendement	4,9	2,6	-0,4	6,9	6,1	6,7	12,9	0,9	19,6	0,2	77

Pensioenfeiten.

- Indexatiestaffel

- In de indexatiestaffel van Philips Pensioenfonds is precies vastgelegd wanneer indexatie kan plaatsvinden.

Hoe staat het Fonds er financieel voor?	Welke dekkingsgraad hoort hierbij?	Kunnen de pensioenen worden verhoogd?
	Hoger dan 123%	Inhalen van gemiste indexatie is – binnen grenzen – mogelijk
	Hoger dan 123%	Volledige indexatie is mogelijk
	Tussen 116% en 123%	Gedeeltelijke indexatie is mogelijk
	Lager dan 116%	Indexatie is niet mogelijk
	Lager dan 100%	Verlaging van uw pensioen

Pensioenfeiten.

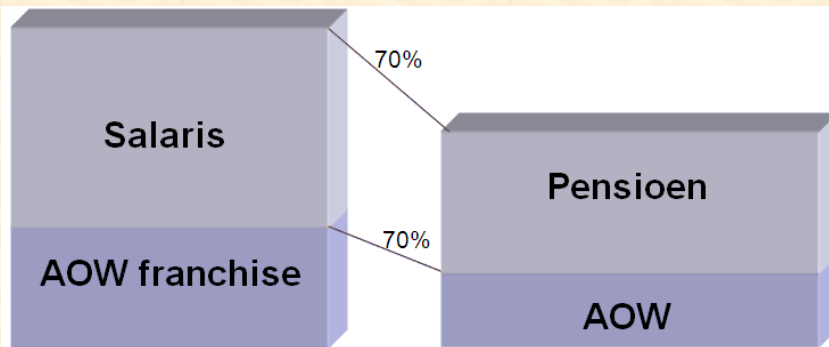
- Tot zover de tweede pijler van ons pensioen.
  - Het verschil met de eerste pijler, de AOW, is:
    - Aanvullend pensioen is een gekapitaliseerd systeem en AOW is een kasstroom systeem.
    - Aanvullend pensioen heeft een individuele waarde, ieder zijn eigen potje, en AOW heeft een algemene waarde alleen beïnvloed door de jaren die de persoon buiten Nederland heeft geleefd.
  - De invloed van de AOW op de pensioenopbouw zien we in de *franchise*

Pensioenfeiten.

- AOW en aanvullend pensioen
  - Volgens de Pensioenwet is de ambitie het opbouwen van een pensioen van 70% van het loon.
  - AOW plus aanvullend pensioen is dus 70% van het loon en dat betekent dat het franchise bedrag $100/70$ maal de AOW-uitkering is

Pensioenfeiten.

Pensioenfeiten

47

Pensioenfeiten.

- Flexibiliteit in franchiseberekening
  - Het ABP bijvoorbeeld rekt met een franchise van €12.650 (2015)
  - Het PFZW houdt het op €11.395.
  - Maar voor het PFME is dit bedrag €15.134, een verschil van bijna 33%.
  - Bij PPF is het €13.556

Pensioenfeiten

48

Pensioenfeiten.

- Flexibiliteit in premie
  - ABP: 18,8% van de pensioengrondslag: werkgever 13,16% en werknemer 5,64%.
  - PFZW: 23,5% van de pg: werkgever 11,75% en werknemer 11,75%
  - PFME: 23,5% van de pg: werkgever 12,6% en werknemer 10,9%
  - Het PPF: 24% van het inkomen, inclusief 2% van de pg betaald door de werknemer, dat komt neer op gemiddeld 30%.
- Dat leidt bij een inkomen van €35.000 tot pensioenopbouw van:
  - ABP €350 per maand (stel dit op 100%)
  - PFZW €462 per maand, is 132%
  - PFME €389 per maand, is 111%
  - PPF €536 per maand, is 153%

Pensioenfeiten

49

Pensioenfeiten.

- De derde pijler van de oudedagvoorziening is:
  - Het appeltje voor de dorst of het eigen vermogen.
  - De 65-plushuishoudens bleven tot 2012 verschoond van een terugval in vermogen. Deze leeftijdsgroep kent al geruime tijd een groeiende instroom van eigenwoningbezitters die hun hypotheek grotendeels hebben afgelost. Dit heeft het negatieve effect van de waardevermindering van de eigen woning op het gemiddeld bedrag aan vermogen gecompenseerd.

Pensioenfeiten

50

Pensioenfeiten.

- Tot zover de theorie.
- Hoe was de praktijk van de afgelopen tien jaar, 2006 tot 2015?

Pensioenfeiten.

- De AOW-uitkering
  - Gehuwden, geregistreerd partners, ongehuwden die een gezamenlijke huishouding voeren (beiden 65+)

Jaar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
€	8200	8507	8779	9191	9298	9445	9553	9545	9721	9792
Δ in %	2,28	3,74	3,20	4,69	1,16	1,58	1,14	-0,8	1,84	0,73

22

Pensioenfeiten.

- Indexatie pensioenontvangers (PPF)

Jaar	Verhoging per 1 april	Ambitie	Prijsstijging
		Afgeleide CPI	Consumenten Prijs Index
2015	0%	-0,1%	0%
2014	0,3%	1,0%	1,4%
2013	0%	1,6%	3,0%
2012	0%	2,16%	2,5%
2011	0%	1,90%	2,0%
2010	0,68%	0,68%	0,82%
2009	1,45%	1,45%	1,93%
2008	1,90%	1,90%	2,03%
2007	1,25%	1,25%	1,42%
2006	1,65%	1,65%	1,27%

7,4%

13,6%

19,3%

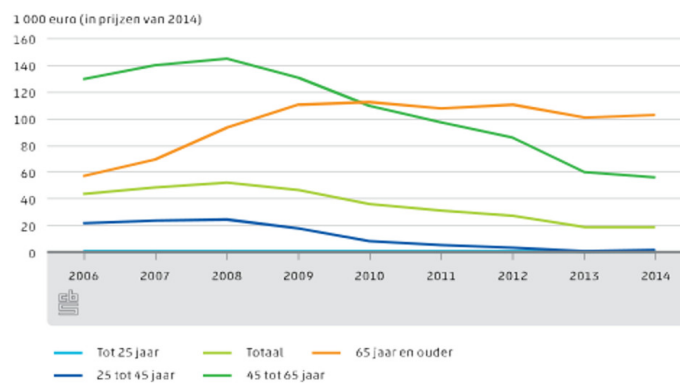
Pensioenfeiten

53

Pensioenfeiten.

– De derde pijler van de oudedagvoorziening is:

6.2.2 Mediaan vermogen naar leeftijdsgroep, 1 januari

Pensioenfeiten

54

Pensioenfeiten.

– De drie pijlers in de jaren 2006 – 2015

- AOW: stijging 22%
- Aanvullend pensioen: stijging 7,4% (voor PPF).
- Inkomen uit eigen vermogen: laat ik buiten beschouwing.
- Voorbeeld:
  - Inkomen echtpaar, beide 65+, bruto €48.100 in 2005. Daarvan was 2*€8017 AOW en €32.068 aanvullend pensioen.
  - Met inflatie (afgeleide CPI) 13,6% volledig gecompenseerd in 2015: €54.644
  - Werkelijk: 2*€9792 AOW + €32.068*1,07= €54.025 of 1,1% minder.
  - Uitgaven (kunnen) zijn verminderd door energieopwekking en hypotheekrente verlaging.